

AMERIKA

I väntan på en revolution

Av Mats Wiklund

AMERIKANSK POLITIK rör sig i cykler. Arthur Schlesinger Jr definierar dem som en ständig rörelse mellan det privata och det offentliga (*Cycles of american politics*, 1986).

Schlesinger delar upp det 20:e århundradet i 30-årsperioder då det amerikanska folkets stämningar och preferenser växlar från idealism och politisk aktivism, till misstro mot offentliga åtaganden och en starkare betoning av den privata sfären.

Börjar man med den progressiva eran från tiden runt sekelskiftet stämmer tesen förvånansvärt väl: 20-tal, 50-tal och 80-tal utmärks av den "privata sfärens" dominans där det republikanska partiet innehaft den politiska makten. 30-tal, 60-tal och 90-tal, å andra sidan, har en påtaglig "offentlig" profil med det demokratiska partiet i ledningen.

Vi bör, om Schlesinger har rätt, alltså se början på en pendelrörelse i det amerikanska samhället mot större mottaglighet

för privata lösningar och ett minskat intresse för offentliga, det vill säga federala, insatser.

KONSERVATIV STORHETSTID

Är det samma sak som att USA åter blir mer konservativt och att det republikanska partiet kan se fram emot en ny storhetstid?

Ja, troligen. Men cykel-terorin måste ses som en ständig ackumulation av tidigare erfarenheter. Varje skifte medför att ställningstaganden och attityder både förskjuts och harmoniseras. Det nya har det gamla som förutsättning.

De olika perioderna kan heller inte renodlas eller helt skiljas åt. Ett nationellt stämmningsläge, politisk-offentlig aktivism eller fokusering på det privata, kan bara dominera under några år.

Snart uppstår konkurrerande

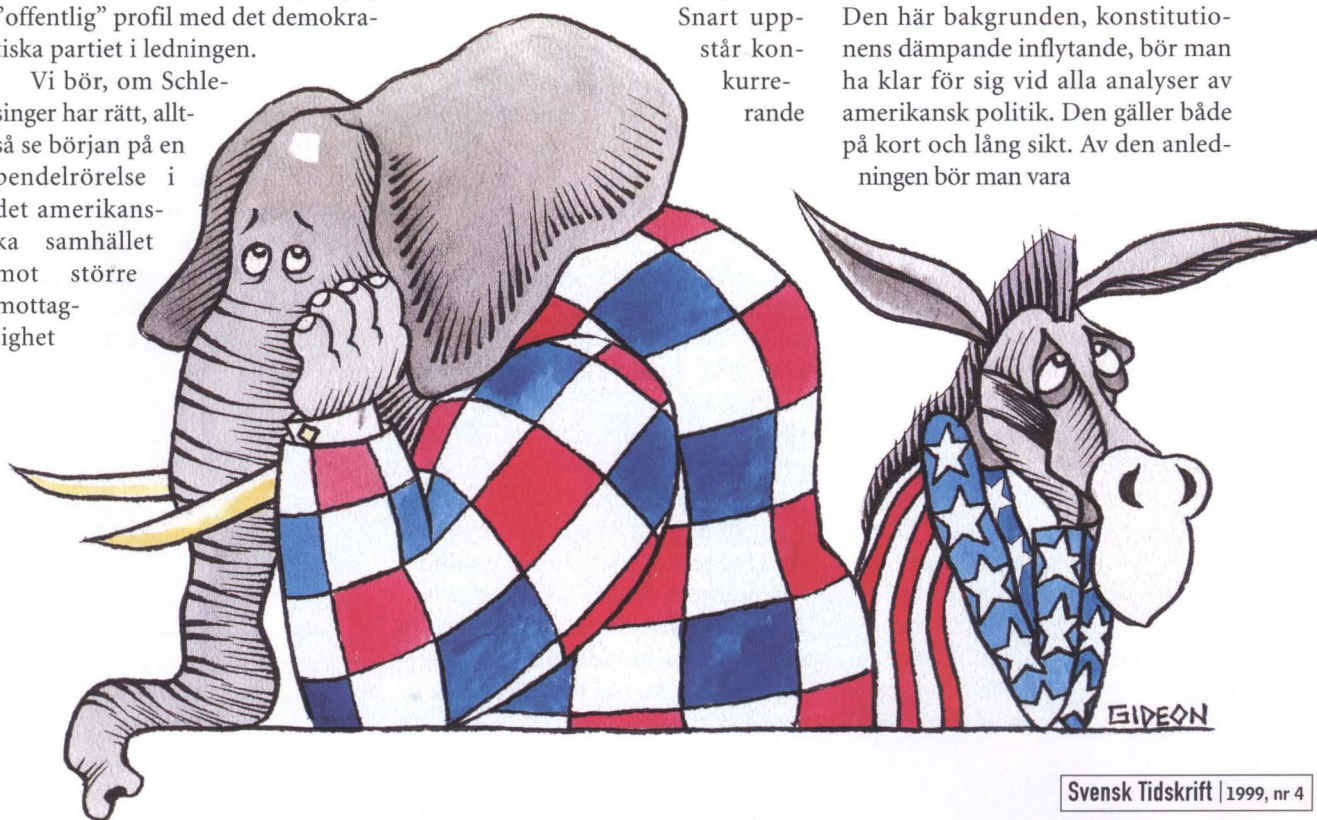
och alternativa uppfattningar som växer i inflytande till dess att ett nytt skifte uppstår. Ronald Reagans triumf föregicks av ett drygt decenniums kritik, motsättningar och ifrågasättande under den tidigare eran.

I amerikansk politik blir lojaliteter och intressesfärer sällan långlivade. Nya allianser kan när som helst bildas. Endast under begränsad tid tillåts liberala eller konservativa block dominera. Både det demokratiska och det republikanska partiet inbegriper ideologiska schatteringar där perspektiv och åsikter sällan sammanfaller.

Förhållandet speglar frånvaron av ett maktcentrum i det politiska systemet. Vilket i sin tur hänger samman med konstitutionens utformning som medvetet uppmunttrar en uppdelning av den politiska makten där ingen grupp har möjlighet att dominera. Därmed framtingas också kompromisser och moderation. Extremism och majoritetsförtryck, ansåg både Jefferson och Madison, gå hand i hand.

ALLA I MITTEN

Den här bakgrunden, konstitutionens dämpande inflytande, bör man ha klar för sig vid alla analyser av amerikansk politik. Den gäller både på kort och lång sikt. Av den anledningen bör man vara

återhållsam i bedömningen av vad som nu pågår och kan väntas ske ett drygt år före nästa valrörelse. Hösten år 2000 är kandidaterna till presidentämbetet kanske varken George Bush eller Al Gore.

Vad man däremot kan fastslå, är att vilka de än blir kommer de att befinna sig i den politiska mitten. Demokraterna har ingen som helst avsikt att lansera en liberal. Republikanerna är helt inne på att låta en moderat politiker – vilket den närmast mangranna uppslutningen kring George W Bushs kandidatur visar – försöka återta Vita huset.

Betecknande för amerikansk politik under 90-talet är att demokraterna nu befinner sig i samma situation som republikanerna under 70- och 80-talen. Och tvärtom. Satsningen på Bush är ett uttryck för de motgångar och inre spänningar som präglade det republikanska partiet i dryga tio år. Precis som hos demokraterna efter Walter Mondales förnedrande brakförlust mot Reagan 1984 pågår nu en omvärdering av partiets värderingar och grundläggande principer. Vad skall man stå för?

ILLA SKRIVEN PARTSINLAGA

Sådana processer genomgår alla partier med jämna mellanrum, inklusive republikanerna. Lee Edwards *The conservative revolution. The movement that remade America* är ett försök att skildra den ideologiska utveckling som partiet genomgått efter andra världskriget. Men det är tyvärr ingen bra bok. Den är illa skriven, ytlig och alldeles för partisk. Edwards framstår som en troende som skrivit en partsinlaga. Han har helt enkelt inte kunnat frikoppla sig från sin roll som aktivist. Beundran för Ronald Reagan gränsar till det devota. Föraktet för liberaler och demokrater är närmast totalt. Ett komplicerat samhällsskede och en politisk utveckling av största historiska intresse kokas ned till skäligen enkla motsatsförhållanden. Med

mycket god vilja kan man ändå säga att boken tillhandahåller en skiss till den konservativa revolutionens händelseförlopp. För den som vill sätta sig in i frågan finns det betydligt bättre texter. E. J. Dionnes *Why americans hate politics* är en utmärkt introduktion.

Edwards kronologiska framställning gör dock klart att den konservativa revolutionen växte fram gradvis och att det finns vissa milstolpar efter vägen: Goldwaters kompromisslösa och på förhand förlorade kampanj mot Johnson 1964, medelklassens reaktion mot vänstervågen på 70-talet, Reagans presidentskap och Newt Gingrichs militanta styre.

SLAGIT TILLBAKA LIBERALISMEN

Ser man på resultatet kan utan vidare konstateras att den konservativa revolutionen, där under årens lopp neokonservativa, kristna fundamentalister, isolationister, socialkonservativa och nyliberaler medverkat, lika effektivt slagit tillbaka liberalismen som en gång New Deal-demokraterna krossade det republikanska partiets konservatism.

Det gäller framför allt i synen på den federala maktens anspråk och ambitioner. Efter demokraternas historiska förlust av representanthuset 1994 konstaterade Bill Clinton, utan att någon sade emot, att "the era of big government is over". Uttalandet byggde på egna och bittra erfarenheter. Hans kolossala och katastrofalt misslyckade satsning på en allmän sjukförsäkring blev det definitiva slutet på en politisk hållning där staten gavs vidsträckta befogenheter att styra medborgarnas liv.

I dag ägnar sig Clinton åt små och symboliska frågor som opinionsmätare har talat om för honom har starkt stöd hos allmänheten. Hans möjlighet att gå till historien – i ett mer smickrande sammanhang – hänger på insatser på den internationella arenan.

FÖRLORAR SJÄLEN

Republikanerna då? Partiet lär hålla fast vid paradgrenen skattesänkningar som både praktisk och ideologisk valfråga. I den ryms individens frihet och en minskad roll för staten. För Lee Edwards och många andra med honom är det uppenbart att politiken även bör tillföras en moralisk dimension. Bland många konservativa republikaner finns en stor oro att partiet håller på att tappa sin själ. Bushs allmänt hållna variant ger de inte mycket för. Under sommaren började på allvar föras en diskussion om ett tredje parti som alternativ till republikanerna.

All hittillsvarande erfarenhet visar att ett tredje parti aldrig kan nå Vita huset. Men det är säkert inte tanken. Vad de missnöjda republikanerna är ute efter är renlärighet och att i en tid då pragmatism och kompromisser slätar ut motsättningar hålla revolutionen levande. Med välbehag återkallas Barry Goldwaters stridsförklaring på konventet för 35 år sedan: "I would remind you that extremism in the defense of liberty is no vice! And let me remind you also that moderation in the pursuit of justice is no virtue!"

För sådan kompromisslöshet finns i dag ingen plats i amerikansk politik. Och har heller aldrig funnits. Det visar historien och det ser konstitutionen till. USA har bara genomfört en revolution. På den frigörelseakten fortsätter man gradvis och med variationer att utveckla sitt demokratiska experiment.

Mats Wiklund (matsw@telia.com) är frilansjournalist.

Författare: Lee Edwards
Titel: *The conservative revolution. The movement that remade America*
Förlag: The Free Press, 1999